

MEMLÛK DEVLETİ'NDE EĞLENCE KÜLTÜRÜ

Cüneyt Kanat*

Özet

Türk Memlûklar tarafından 1250 yılında Mısır coğrafyasında kurulmuş olan Memlûk Devleti, Türk kültürünün bu bölgede yaygınlaşmasına büyük katkılar sağlamıştır. Özellikle Memlûk Devleti'nin ordusunu oluşturan Türk kökenli memlûk askerleri ile bu askerler arasından çıkan ve devleti idare eden hükümdarlar anayurtlarından getirdikleri Türk kültürünü yerleştikleri bu bölgede yaşatmışlardır. Bu kültürü, başta ordu ve askeri sistemleri olmak üzere devletin çeşitli kurumlarında ve sosyal yaşamlarında görmek mümkündür. Türk kültür öğelerini kutlamalar sebebiyle düzenlenen eğlencelerde de gözleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: *Memlûk, Eğlence, Kültür, Kutlama*

Abstract

The Celebration Culture of the State of Mamluk

The State of Mamluk, established by the Turks in Egypt in 1250, contributed to the proliferation of the Turkish culture in this particular part of the world. It was especially the Mamluk soldiers of Turkish origin who partly constituted the Mamluk army, and the Turkish Rulers, who emerged from the Mamluk army, perpetuated the Turkish culture in this region where they had newly settled. It is possible to see their cultural aspects principally in the army and the military organization, and in various institutions of the state and their social life. We can also view such Turkish cultural aspects in various entertainments organized to celebrate some occasions.

Key Words: *Mamluk, Entertainment, Culture, Celebration*

1250 yılında Eyyübîler'den devraldıkları coğrafyada Memlûk Devleti'ni kuran Kıpçak ve Harizmli Türkler, Mısır-Suriye bölgesinde 1517 yılına kadar Memlûk Devleti çatısı altında, daha sonra ise Osmanlı Devleti'nin bir parçası olarak varlıklarını uzun yıllar sürdürmüşlerdir. Bahsedilen coğrafyaya asker

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Bornova-İZMİR

olarak yetiştirilmek üzere memlûk statüsünde gelen Türkler, özellikle devletlerini kurduktan sonra, anavatanlarından getirdikleri kültürlerine her zaman sahip çıkarak nesilden nesile aktarmışlardır. Korudukları bu kültür öğeleri içerisinde; konuştukları dil başta olmak üzere, giyim-kuşam, beslenme alışkanlıkları, birtakım askerî kurallar, yaşam tarzları ve eğlence hayatına dair pek çok şey vardır. Devleti idare eden yönetici zümreye mensup olmaları nedeniyle her ne kadar bölge halkı ile aralarında bir mesafe olsa da, Mısır-Suriye coğrafyasında kültürler arası kaynaşma sağlanmıştır. İşte bu kültürler arası etkileşim sahalarından birisi de Memlûk Devleti'ndeki eğlence hayatıdır.

Memlûk Devleti'nde pek çok sebepten dolayı kutlamalar yapılırdı. Bu kutlamaları ana başlıklar halinde şu şekilde sıralayabiliriz. İslâmî Bayramlar yani Ramazan ve Kurban Bayramı. Peygamberin doğumu ile ilgili kutlamalar. Hac kafilésinin yola çıkması esnasında ve dönüşünde yapılan kutlamalar. Mevsim değişiklikleri ile ilgili kutlamalar yani Nevruz Bayramı. Bahçe ya da cami saray gibi yeni bir binanın açılışında düzenlenen kutlamalar¹. Sünnet kutlamaları². Evlilik kutlamaları³.

Bunların dışında kalan tören ve kutlamaları ise üç ana başlık altında toplayabiliriz; Birincisi sultan ile ilgili olanlar, yani yeni sultanın tahta çıkışı, sultanın hastalıktan sonra iyileşmesi ve sultanın bir sefer ya da savaştan dönmesi ile ilgili kutlamalar. İkincisi Nil nehri ile ilgili, yani Nil'in suyunun taşması nedeniyle düzenlenen kutlamalardır. Üçüncüsü ise Gayri Müslimlere ait bayramlar ve kutlamalardır; buna örnek olarak eş-Şehid Bayramı ve el-Gıtâs Bayramı'nı verebiliriz. Bu kutlamalara Müslümanlar da dâhil olmak üzere çoğunlukla bütün halk katılırdı⁴.

Yukarıda saydığımız bütün bu kutlamalar çerçevesinde düzenlenen eğlenceleri iki kısımda ele alabiliriz. Bunlardan birincisi; Sadece gündüz düzenlenen eğlenceler yani askerî oyun ve yarışlar, ikincisi ise; Gündüz ve gece düzenlenen, çoğunlukla sanatçı, müzisyen ve şarkıcıların sanatlarını icra ettikleri, davetlilerin de oyunları ile katıldıkları eğlencelerdir.

Gündüz düzenlenen eğlenceler arasında yer alan müsabakalar esnasında askerlerin çeşitli yarışlar; süngü yarışması, at koşusu, kılıçla ve topuzla vuruşma yapıp Kabak Oyunu⁵ ve Çevgan⁶ yani bu günkü adıyla polo oynamaları

¹ Mâcid 1967, 62-63; el-Bağlı 1984, 34-41; Âşur 1992, 212.

² Bu konuda bkz. Buharalı 1995, 63-79.

³ Bu konuda bkz. Kanat 2003, 419-429.

⁴ Âşur 1992, 215-225.

⁵ Kabak oyunu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kanat 2004, 371-379.

adettendi⁷. Kabak'a ok atma, Çevgan oynama, süngüleşme, at yarışı, kılıç ve topuzla vuruşma geleneği bir tören gösterisi olarak eğlencelerde önemli bir yer tutmaktaydı. Bu gelenek Mısır Memlûk Türk ordusunda askerliğin bir gereği olarak göze çarpıyordu⁸.

Gündüz tertip edilen eğlencelerin önemli bir kısmını daha önce de belirtildiği üzere askerlerin katıldığı oyunlar ve yaptıkları yarışlar oluşturmaktaydı. Bu oyun ve yarışlar ise genellikle Memlûk Sultanları'nın ikamet ettikleri kalenin hemen altındaki "*Meydan el-Kabak*" ta⁹ olurdu. Çeşitli sebeplerle düzenlenen bu yarışmalar esnasında Sultan'ın emriyle görevlendirilen memlûkların sayısı bazen iki bini bulurdu. Bunlar pek gösterişli giyinmiş olarak meydana gelirler ve atların üzerinde çeşitli askerî oyun ve yarışlar yaparlardı¹⁰. Oynanan en önemli oyunlar ise, daha önce de belirtildiği üzere Kabak Oyunu¹¹ ile başka törenlerde oynandığını bildiğimiz ve en az bu oyun kadar ilgi çektiğini tahmin ettiğimiz Çevgan Oyunu'dur. Gösterilere katılan Memlûklar oyun ve yarışların yapıldığı meydana üzerlerinde zırhlar, başlarında tolgalar ve ellerinde kılıçlar olduğu halde gelirlerdi. Kaynaklarda bunların üzerlerindeki zırhlar hariç, yalnızca başlarındaki tolgaların değerinin bin dirhemden üç bin dirheme kadar olduğu kaydedilmektedir¹².

Memlûk Devleti'ndeki kutlamalar sırasında düzenlenen bu yarışların ve oyunların aynı şekilde bütün Türk toyları ile uyum içerisinde olduğu görülmektedir. Bu oyunlar, Türklerin Orta Asya'dan beri sahip oldukları at kültürü ile atıcılık ve dolayısıyla askerlik kabiliyetlerini açığa çıkarıp geliştirmek açısından büyük önem taşıdığı için Mısır'da da devam ettirilmiştir¹³.

⁶ Bu oyun ile ilgili olarak bkz. Kafesoğlu 1991, 382-383; Âşur 1992, 81-82; Ayrıca Çevgandâr için bkz. el-Kalkanşandı, V, 458.

⁷ en-Nuveyrî 1992, 253-254; el-Makrîzî 1987, 111-112; Âşur 1992, 139.

⁸ Buharalı 1995, 65-70.

⁹ Memlûk Devleti'nin merkezi ve sultanların ikamet yeri olan Kahire'de bu tür oyunların oynandığı ve askerî eğitimin yapıldığı çeşitli meydanlar inşa edilmişti. Bu meydanların en eskilerinden bir tanesi de ismini bu oyundan alan "*Meydan el-Kabak*" yani "*Kabak Meydanı*"dır. Bu meydan Kahire'nin dışında ve doğusunda, Kal'at el-Cebel ile Cebel el-Ahmer'in yanındaki Kubbet en-Nasr arasındadır. Sultan ez-Zâhîr Rukneddîn Baybars (1260-1277) bu meydanı 666 yılının Muharrem ayında (22. IX-21. X. 1267) kabak oyunu ve askerî amaçlı oyunlar oynanması amacıyla inşa ettirmiştir. Bu meydan için şu isimler de kullanılmaktadır; Meydan el-Esved (Siyah Meydan), Meydan el-'İyd (Bayram Meydanı), Meydan el-Ahdar (Yeşil Meydan), Meydan es-Sibâk (Yarış Meydanı). el-Makrîzî 1987, 111.

¹⁰ Yaltkaya 1941, 82.

¹¹ el-Mansûrî 1987, 84.

¹² Yaltkaya 1941, 82; Kanat 2003, 423-424.

¹³ Ögel 1988, 269; Kanat 2003, 423-424.

Kutlamalarda düzenlenen eğlencelerin önemli bir parçası olan yarışmalara istisnasız bütün halk büyük ilgi duyar ve gösterileri keyifle izlerdi.

Yukarıda bahsedilen yarışlar ve oyunlar dışında ise, kutlamaların en önemli parçasını gündüz ve gece düzenlenen, çoğunlukla sanatçı, müzisyen ve şarkıcıların sanatlarını icra ettikleri, davetlilerin de oyunları ile katıldıkları eğlenceler oluşturmaktaydı. Özellikle Müslümanların kutladığı dinî bayramlar yani; Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı ve peygamberin doğum yıl dönümünde düzenlenen eğlenceler diğerlerine göre daha ölçülü olurdu. Ancak Ramazan ve Kurban bayramlarında da şarkıcı, çalgıcı ve kasideler okuyan sanatçılar hazır bulunur ve bütün maharetlerini gösterirlerdi¹⁴. Sünnet törenlerinde de eğlenceler düzenlenir, Kahire sokakları süslenir, erkek şarkıcılar ve çalgıcılar çarşılarda, kadın şarkıcılar ve çalgıcılar ise evlerde sanatlarını icra ederlerdi. Evlilik kutlamaları ise geceler boyu sürerdi ve hiçbir gece bir diğerine benzemezdi¹⁵. Yeni inşa edilen binalar; saray, cami ve bahçelerin açılışı için kutlamalar düzenlenirdi¹⁶. Törenler son eğlence olarak çevgan oyunu ile sona ererdi¹⁷.

Sultanın, ülke dışındaki seyahatinden dönüşü ise büyük eğlencelerle kutlanırdı. Bu durum, bütün şehre münâdiler vasıtasıyla duyurulur ve her yerin süslenmesi istenirdi. Kalede günlerce kös çalınırdı. Sonra, sultan şehre girerdi ve bu sırada etrafta bayan şarkıcılar çalgılar çalarak şarkılar söylerlerdi¹⁸. Aynı şekilde sultan, seferden dönüyor ise, yine bütün caddeler süslenir, dükkânların önünde şarkıcılar deflerini çalıp şarkılar söylerlerdi. Bu sırada etraftakilere limonata ve çeşitli şerbetler dağıtılırdı. Ardından kafilе, başlarında sultan olduğu halde kaleye çıkardı. Bu sırada memlûklar da ok atma yarışları yapar, çeşitli oyunlar oynarlardı¹⁹.

Mevsim değişiklikleri ile ilgili olarak kutlanan bayramlardan Nevruz ise bütün Mısır halkının ilgisini çeker ve Nevruz Bayramı herkesin katılımı ile kutlanırdı. Bu eğlenceler halkın sokaklara çıkmasıyla başlar, insanlar birbirlerini ıslatarak eğlenirlerdi. Bir karnaval şeklindeki bu eğlencelerde özellikle Gayri Müslimlerin alkol tüketimi de had safhaya çıkardı²⁰.

¹⁴ İyâs 1984, 478-479.

¹⁵ el-Bağlî 1984, 34-35.

¹⁶ İyâs 1984, 448-449.

¹⁷ el-Bağlî 1984, 35-41.

¹⁸ Âşur 1992, 215-217.

¹⁹ el-Makrîzî 1954, 377-378; Âşur 1992, 215-217.

²⁰ Âşur 1992, 223. Nevruz'un Eski Türklеrde ve Türkiye Selçuklularında kutlanması ile ilgili olarak bakınız; Ögel 1988, 773-774; Ersan 2006, 79-80.

Memlûklar zamanı Mısır'ında nasıl ki Müslümanların dinî bayramlarına Gayri Müslim halk katılıyor ise Gayri Müslimlerin bayramlarına da Müslümanlar katılabilir ve onların düzenlediği eğlencelerde bulunabilirlerdi²¹. Bu, Mısır'da Memlûklar zamanında kültürlerarası etkileşimin gerçekleştiğine dair en güzel örneklerden birisidir.

Tarihin en eski devirlerinden günümüze dek Mısır'da düzenlenen bir diğer kutlama ise; Nil nehrinin taşmasından (*Vefa un-Nil*) sonraki gün kutlanan, Halic'in önündeki seddin kırılarak açılması yani "*Kesr el-Halic*" törenleridir. Nil nehri, Mısır için her dönemde bir yaşam kaynağı olmuştur. Bu sebeple Memlûklar zamanında da yapılan bu törenler istisnasız bütün halkın katıldığı eğlenceler ile çok şaşalı bir şekilde kutlanırdı. Bu sırada Nil'in su seviyesinin ne kadar arttığı ya da azaldığı hesaplanırdı. Zaten Nil'in su seviyesi yılın her günü istisnasız ölçülürdü. Ölçüm evinin bulunduğu yerde şarkıcılar olur ve eğlenceler devam ederdi. Nil'in taşmasının ertesi günü gerçekleşen Halic'in önündeki seddin kırılarak açılması ile ilgili haber sultanın oğlu tarafından ilân edilirdi. Nadiren de olsa bu haberi bizzat sultanın kendisinin ilan ettiği de olurdu. Tabii ki bu haber herkesi çok mutlu kılar ve insanların eğlenmesine neden olurdu. Çünkü Nil'in taşması demek bolluk ve bereket demektir. Halic'in önündeki seddin kırılarak açıldığı gün Kahire'deki bütün çarşılar kapanırdı. Halk bu günü eğlenerek sevinç içerisinde geçirirdi. Nil üzerindeki gemilerde şarkıcılar ve çalgıcılar insanları eğlendirirdi. Nil'in su seviyesinin arttığı haberi insanlar bunu kutlayıp eğlenceler düzenlesin diye devletin çeşitli merkezlerine müjdelendirirdi²².

Bahsettiğimiz sebeplerle düzenlenen eğlencelerdeki şarkı meclisleri sarayda olduğunda özel salonlarda tertip edilirdi. Meselâ Sultan el-Melik es-Sâlih'in 1344 yılında yaptırdığı "ed-Dehîşe Salonu" bu tür eğlencelerde sıkça kullanılırdı. Memlûklar zamanında düzenlenen eğlencelerde yer alan bazı kadın ve erkek şarkıcılar çok ünlüydü. İbrahim b. Babay, Atat ve el-Buleybul bunlardan bazılarıdır ki en sonuncusu da ismini herhalde sesinin çok güzel olmasından dolayı almıştır. Bir sultan kendisine bir sünnet düğününde bin dinar vermiştir. Ayrıca bu şarkıcıların devletten düzenli olarak maaş alanları da vardır. Aynı şekilde Memlûklar raksı yani dans gösterilerini de eğlencelerde kullanırlardı. Dans eden rakkaseler ise Yahudi ve Ermenilerden olurdu. Yine bireysel dansın yanı sıra resmî kutlama ve törenlerde icra edilen ve toplu halde gösteri yapan yerel halk dansları grupları da vardı. Ayrıca rakkaseler de grup olarak gösteri yaparlardı²³.

²¹ Âşur 1992, 221.

²² Âşur 1992, 217-221; müjde mektuplarına örnekler için bkz el-Kalkaşandî, VIII, 328-333.

²³ Mâcid 1967, 165.

Saraydaki eğlence hayatında cariyelerin de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Memlûk sultanları, emirler ve varlıklı kişiler tarafından maddî imkânlarla göre alınan Türk, Sudanlı, Habeş, Rûm veya İranlı cariyeler sarayda istihdam edilirdi. Sesleri güzel olan cariyeler ise küçük yaştan itibaren tanınmış erkek ve kadın hocalardan müzik dersleri alırlardı. Bunların içerisinde yetenekli olan bazıları da ayrıca bir müzik aleti çalmayı veya dans etmeyi öğrenip toplumda şöhreti yakalamaya çalışırdı. Memlûk Devleti'nin saray erkânı ise her dönemde müziği ve müzisyenleri desteklemiştir²⁴.

Memlûk Devleti'nin hüküm sürdüğü sırada, o bölgedeki müzik anlayışı çeşitliydi. Bunlar başlıca; Halk müziği ve Bedevî müziği olarak adlandırılmaktaydı. Ancak, özellikle Memlûklar zamanında müzik değişik kültürlerin bir araya gelmesiyle çeşitlilik kazanmıştı. Buna bağlı olarak ortaya; Arap usulü, Fars usulü ve Türk usulü üzere yapılan müzik çıkmıştı. Aslında bu bahsedilen usullerin farklı sesleri, vezinleri ve vuruşları vardır. Ancak Memlûklar zamanında bu üç usulün karışımından ortaya yeni bir müzik türü çıkmıştı. Genellikle resmî ve özel törenlerde düzenlenen eğlencelerde bu usule göre yapılan müzikler çalınırdı. Ancak bu, resmi kutlamalar dışındaki törenlerde Bedevî ve Halk müziğinin çalınmadığı anlamına gelmemektedir. Tam tersine halkın düzenlediği eğlencelerde bu iki türdeki müziği icra eden topluluklar da müzik yapardı. Memlûklar zamanında kullanılan müzik aletleri; Ud, Tambur, Davul, Zurna ve Def'tir²⁵.

Memlûk saray erkânının şarkıcılara ve şarkı meclislerine olan tutkunluğu çok fazlaydı. Onlar saraylarda sabah ve akşamları şarkı meclisleri düzenler ve eğlenirdi. Bu meclislerde câriyeler ve şarkıcılar, solo ya da koro olarak ellerinde defler, ziller ve udlar olduğu halde çalıp söylerdi. Zaman zaman da Memlûk hükümdarları, Sultan Hasan gibi, bahar ayları geldiğinde Giza bölgesinde çadır kurdururlar ve bir süre burada dinlenirdi. Burada buldukları sırada ise, geceleri şarkıcı ve çalgıcıları dinlerlerdi. Yine Memlûk hükümdarlarından Sultan es-Sâlih İsmail müzisyenleri dinlemeyi ve müzik eşliğinde dans gösterilerini izlemeyi severdi²⁶.

Memlûklar, özellikle sarayda düzenlenen eğlence meclislerinde içki içmeyi âdet edinmişlerdi. Sultan'ın başkanlığında toplanıp kısarak sütünden yapılmış olan "*Kımız*" ve "*Kara Kımız*" sıkça içerlerdi. Onlar bu alışkanlıklarını ana vatanlarından getirmişlerdi.²⁷

²⁴ Kortantamer 2002, 409-410.

²⁵ el-Bağlı 1984, 124-125, 133.

²⁶ el-Bağlı 1984, 48-49.

²⁷ Mâcid 1967, 166.

Memlûklar zamanında çeşitli sebeplerle düzenlenen eğlencelerde gösteriler yaparak halkı güldüren komedyen grubu da vardı. Bütün Mısır'daki şehirlerde tanınan ve temsiller veren bu gruba o devrin müverrihleri “*Afârît el-Mahmel*” ismini vermişlerdi. Bu isim halk tarafından bütün ortaçağ boyunca kullanılmıştır. Özellikle de Memlûklar ve Osmanlı hâkimiyeti döneminde yaygındı. Bu isimlendirme ise; Hac kfilesinin yola çıkışı ya da dönüşünde yapılan kutlamalar sırasında olmuş ancak daha sonra bütün düzenlenen eğlencelerde kullanılmıştır. Bu grup, sanatçılardan oluşan ve “*el-Mesâhir*” ismiyle de bilinen bir topluluktu. Mısırın çeşitli şehirlerinde hünerlerini ortaya koyan gösteriler yapardı. Kutlamalar esnasında düzenlenen eğlencelerde sıraları gelince halkın karşısına çıkardı. Onların yanı sıra güreşçilerde sahneye çıkardı. Bunlar ise günümüzdeki sirklerde gösteri yapan palyaçolar gibiydi. Palyaçolar arasında yaklaşık üç metre uzunluğunda tahtadan ayaklar üzerinde yürüyen ve tahta ayakları da bir giysi ile gizlediğinden çok uzun boylu gibi gözükken bu yüzden de çok komik görünen tipler vardı. Onların komik görünüşleri halkı çok güldürürdü²⁸.

Osmanlı fethinden sonra da bu tür eğlencelerin hemen hemen aynı şekilde devam ettiğini 1604'den 1611'e kadar Kahire'de Türklerin yanında tutsak olarak bulunan Nürnbergli bir Alman olan Johan Wild'in anlattıklarından öğrenmekteyiz. Wild, burada bulunduğu sırada çeşitli eğlencelere şahit olmuştur. Bu Avrupalı tanık, geceleri Kahire sokaklarında ellerinde fenerler, flamalar olan ve “komedyalar” oynayan oyuncular görmüştür. Bunların içinde kadınlar ve bir de soytarı bulunuyormuş. Soytarı sorularına cevap alamadığında elindeki şakşak ile insanların kalçalarına vuruyormuş. Bu yabancı tanık böyle oyunların yalnızca Kahire'de değil bütün Mısır'da oynandığını belirtir. Aynı tanık; Kadın dansçıların üçlü ya da dörtlü gruplar halinde kalabalık bir alanda, güzel giysiler giymiş olarak, şarkı söyleyip dans ettiklerini, göbek attıklarını, hatta seyredenlerin coşup şarkıya katıldıklarını ve kadınların karşısında dansa başladıklarını belirtir ve dans eden kadınların içerisinde hiç Türk olmadığını ve bunların hep Arap ve zenci olduğunu ifade eder²⁹.

Memlûk Devleti'nde düzenlenen bu törenlerde gösteri yapan komedyenlerden sultan ve emirlerin saraylarında görev yapan soytarı ve nedimler de vardır. Kaynaklarda az da olsa sarayında soytarı ve nedim bulunduran sultan ve emirlerden bahsedilir. Mesela, Sultan el-Gûrî'nin soytarısı “eş-Şengci el-Acemî”nin sultanı güldürdüğü ve bu şahsın çevresinden çok ilgi

²⁸ el-Bağlı 1984, 61–60.

²⁹ Nutku 1972, 19.

iltifat gördüğü anlatılır³⁰. Yine en-Nâsır Muhammed bin Kalavun'un kendisi için özel soytarısı ya da nedimi olduğu ve bu kişinin sultanın meclisinde bulunduğu ifade edilir³¹.

Bütün bu düzenlenen kutlamalar boyunca Arapça şekliyle “*Velîme*” olarak adlandırılan yemekler de Türk kültürünün; “*düğün aşısı ve açları doyurma*” anlayışından kaynaklanan bir parçasıydı³². Bu sebeple Memlûk Devleti'ndeki kutlamalar esnasında verilen yemeklere çok büyük özen gösterilirdi. El-Melik en-Nâsır'ın oğlu Anûk'un düğününde koyun, dana, at, kaz ve tavuk olmak üzere yirmi binden fazla hayvan kesilmişti. Yine bu düğünde on sekiz bin kantar şekerden helva ve şerbet yapılmıştı³³. Aynı şekilde ez-Zâhir Baybars'ın oğlu Saîd'in düğününde, eğlencelerin son günü olan Perşembe günü, Meydan el-Esved'de Sultan'ın dört çadırında sofralar kurulmuş ve bu düğün yemeği için kaledeki ve bütün ahalinin evlerindeki tencereler toplanmıştı ki bu bize verilen yemeğin ne derece büyük olduğunu açıkça ifade etmektedir. Verilen bu yemeklerde en yüksek tabakadan en aşağı tabakaya kadar herkes hiçbir ayırım gözetilmeksizin yer ve içerdi³⁴. Hatta bazen bu törenlere ve ziyafetlere el-Melik es-Saîd'in düğününde olduğu gibi Kahire'de bulunan elçiler de katılırdı. Bahsedilen düğün yemeğine Mengü Timur'un ve Frenkler'in elçileri katılmıştı. Düğün törenlerinde verilen bu ziyafetler bazen kadınlar için gelin evinde ve erkekler için damat evinde, bazen aynı evde olurdu³⁵.

Memlûk Devleti'nde özellikle sarayda düzenlenen törenlerde haremlik selâmlık usulüne uyulmaz, sultanın da bulunduğu eğlencelerde kadınlı erkekli eğlenilirdi³⁶. Bu gelenek de devleti kuran Kıpçak ve Harizmlî Türklerin anavatanlarından getirdikleri ve Mısır'da yaşattıkları kültürün bir parçasıydı.

Görüldüğü üzere Müslüman olup İslâmî terbiye altında yetişmiş olmalarına rağmen, Memlûk Sultanları ve Emirleri, Türklerin İslâmiyet'i kabul etmeden önceki kültürlerinde var olan usul çerçevesinde hareket edip kadınların ve erkeklerin aynı mekânda eğlencelere katılmalarında bir sakınca görmemektedirler ki bu da onların kendi örf, adet ve geleneklerini yerine göre devam ettirdiklerini göstermektedir. Hatta bu durumun Mısır'daki Türkler

³⁰ İyâs 1984, 481–482; el-Bağlı 1984, 62.

³¹ el-Bağlı 1984, 62.

³² Ögel 1988, 269.

³³ Tagriberdi, 102.

³⁴ Türk Kültürü'nde bulunan Toy geleneğinin, Memlûk Devleti'nde verilen bu yemekler ile aynen devam ettiği görülmektedir. Bu gelenek ile ilgili bkz. Kafesoğlu 1991, 382–383.

³⁵ Âşur 1992, 134.

³⁶ el-Makrîzî 1941, 346; Tagriberdi, 102.

arasında 1517 yılındaki Osmanlı fethinden sonra da devam ettiğini Andre Raymond'un eserinde "1760 yılında bir Emîr'in Şatafatlı Evlilik Töreni" başlıklı bölümde anlatılanlarda görebiliyoruz³⁷.

Mısırda, Memlûklar zamanında çeşitli sebeplerle düzenlenen bu eğlencelerde değişik dinlere, çeşitli ırklara ve kültürlere sahip olan bu insanların çoğunlukla hep birlikte eğlendiklerini ve sevinçlerini paylaştıklarını gördük. Yine düzenlenen bu eğlenceler esnasında değişik kültürlere ait pek çok öğenin iç içe geçtiğini ya da yan yana gelerek birbirlerinden etkilendiklerini tespit ettik. Buna bağlı olarak ta bu bölgede Türk kültürünün ve insanının hoşgörüsü çerçevesinde kültürler arası diyalogun sağlandığını ve bu durumun da halk arasında huzur ortamı yarattığını söyleyebiliriz.

BİBLİYOGRAFYA

- Âşur 1992 Saî'd Abdulfettah Âşur, *el-Muctema' el-Mısrî fi Asr Salâtîn el-Memâlik*, Dâr en-Nahde el-Arabiyye, Kahire
- Buharalı 1995 Eşref Buharalı, "Mısır Türk Sultanlığı'nda Sünnet Düğünü Törenleri", *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXXI/ 1-2, 63-79
- el-Bağlı 1984 Muhammed Kandil el-Bağlı, *et-Tarabu fi'l-Asr el-Memlûkî (el-Gınâ'-er-Raks-el-Musîka)*, el-Mektebe es-Sekâfiyye Kahire
- el-Kalkanşandî Ahmed b. Ali el-Kalkanşandî, *Subh el-Âşa fi Sinâ'at el-İnşa*, V, VIII, nşr. Vîzâre es-Sakâfe ve'l-İrşâd el-Kavmî el-Muessese el-Mısrîyye el-Âmme lit-Te'lif ve't-Tercume ve't-Tıbbâ'a ve'n-Neşr, Kahire (tarisiz)
- el-Makrîzî 1941 el-Makrîzî, *Kitâb es-Sulûk li-Ma'rifet Duvel el-Mulûk*, II-2, nşr. Muhammed Mustafa Ziyâde, Kahire
- el-Makrîzî 1954 el-Makrîzî, *Kitâb es-Sulûk li-Ma'rifet Duvel el-Mulûk* I-2, nşr. Muhammed Mustafa Ziyâde, Kahire

³⁷ Raymond 1999, 69.

- el-Makrîzî 1987 el-Makrîzî, *el-Mevâiz ve'l-İtibâr bi-Zikr el-Hutat ve'l-Âsâr*, II, 2. baskı, nşr. Mektebe es-Sakâfe ed-Dîniyye, Kahire
- el-Mansûrî 1987 Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfe el-Mulûkiyye fî'd-Devle et-Türkiyye*, nşr. Abd el-Hamîd Sâlih Hamdûn, ed-Dâr el-Mısriyye el-Lübniyye, Kahire
- en-Nuveyrî 1992 en-Nuveyrî, *Nihâyet el-Ereb fî Funûn el-Edeb*, XXXI, nşr. el-Bâz el-Arînî, Merkez Tahkik et-Turâs, Kahire
- Ersan 2006 Mehmet Ersan, "Türkiye Selçuklularında Halkın Eğlence Hayatı", *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXI/2 (Aralık), 77-92.
- İyâs 1984 İbn İyâs, *Bedâi' ez-Zuhûr fî Vekâi' ed-Duhûr*, IV, nşr. Muhammed Mustafa, Merkez Tahkik et-Turâs, Kahire
- Kafesoğlu 1991 İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, 6. baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul
- Kanat 2003 Cüneyt Kanat, "Memlûk Devleti'nde Evlilik Törenleri", *Prof. Dr. Kazım Yaşar Kopraman'a Armağan*, Ankara, 419-429
- Kanat 2004 Cüneyt Kanat, "Memlûk Devleti'nde Askerî Bir Oyun: Kabak Oyunu", *CIÉPO XIV. Sempozyumu Bildirileri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 371-379
- Kortantamer 2002 Samira Kortantamer, "Memlûk Toplumunda Kadın", *Türkler*, V, Ankara, 406-412
- Mâcid 1967 'Abd el-Mun'im Mâcid, *Nuzum Devlet Salâtîn el-Memâlik ve Rusûmuhum Fî Mısır*, II, Mektebe el-Anclo el-Mısriyye, Kahire
- Nutku 1972 Özdemir Nutku, *IV. Mehmet'in Edirne Şenliği*, T.T.K., Ankara
- Ögel 1988 Bahaddin Ögel, *Dünden Bu Güne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, 3. bs., Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul
- Raymond 1999 Andre Raymond, *Yeniçerilerin Kahiresi, Abdurrahman Kethuda Zamanında Bir Osmanlı Kentinin Yükselişi*, Çev. Alp Tümertekin, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Tagriberdi İbn Tagriberdi, *en-Nucûm ez-Zâhire fî Mulûk Mısır ve'l-Kahire*, IX, nşr. Dâr el-Kütüb, b.y. ve b.t. yok
- Yaltkaya 1941 *Baypars Tarihi, Al-Melik al-Zahir (Baypars) Hakkındaki Tarihin İkinci Cildi*, Çev. M. Ş. Yaltkaya, T.T.K., İstanbul